Payamdaily.ir

پیام آشنا

نخستین روزنامه صبح البرز

شماره ۲۸۷۱
دوشنبه / ۱۲ آبان / ۱۴۰۴
۱۲ / جمادی الاول / ۱۴۴۷
03 / November / 2025

صاحب امتیاز: موسسه هفتگانان اندیشه زمان
مدیرمسئول: محمود حیدری - سردبیر: بافره حیدری
نشانی: کرج، بلوار کاطون، خیابان فرهنگ، جنب کاتون کارشناسان رسمی دادگستری
تلفن: ۳۲۵۳۲۸۳۸-۳۲۵۳۴۴۴۳-۰۲۶-فکس: ۳۲۵۳۰۱۰۱
امتیاز در طرح ارزیابی کیفی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی: ۶۷۱۸۰
چاپ: کارگر

غزل ۱۹۹ امروز با حافظ

گو یا باور نمی دارند روز داوری
کاین همه قلب و دغل در کار داور می کنند
یا رب این دودلتان را با خر خودشان نشان
کاین همه تاز از غلام ترک و اشتر می کنند

غزل

متاع راستی پیش آر و
کالای نکوکاری
من از هر کار بهتر دیدم
این بازار گانی را

پروین اعتصامی

اوقات شرعی

اذان صبح	طلوع آفتاب	اذان ظهر	غروب آفتاب	اذان مغرب
۵:۰۵	۰۶:۳۱	۱۱:۴۹	۱۷:۰۷	۱۷:۲۶

برگه

تاوقتی خوشبختی انسان دیگری نورامی رنجاند، بدان که هرگز خوشبخت نخواهی شد...

آرتور شوپنهاور

گزارش روز

تخریب کنیم؛ بعد بسازیم

تناقض عمیق و دردناکی در قلب اقتصاد ایران نهفته است. از یک سو، ما از سرمایه انسانی فوق‌العاده‌ای برخوردار هستیم و در تشاخص‌هایی مانند تعداد فارغ‌التحصیلان علوم و مهندسی رتبه‌های بالایی را به خود اختصاص می‌دهیم. از سوی دیگر چشم‌انداز اقتصادی نگران کننده است.

به گزارش پیام آشنا به نقل از دنیای اقتصاد، تناقض عمیق و دردناکی در قلب اقتصاد ایران نهفته است. از یک‌سو، ما از سرمایه انسانی فوق‌العاده‌ای برخوردار هستیم و در تشاخص‌هایی مانند تعداد فارغ‌التحصیلان علوم و مهندسی رتبه‌های بالایی را به خود اختصاص می‌دهیم

از سوی دیگر، چشم‌انداز اقتصادی نگران کننده است. صندوق بین‌المللی پول برای سال ۲۵-۲۰ رشد اقتصادی ایران را تنها ۳- درصد پیش‌بینی کرده است، در حالی که نرخ بیکاری به ۹.۵ درصد و تورم به ۴۳.۳ درصد خواهد رسید. این وضعیت یک رکود دوره‌ای نیست؛ بلکه یک بیماری مزمن و ساختاری است. شاید تکان‌دهندهترین علامت این بیماری، آماری باشد که از قلب تپنده اقتصاد دانش‌بنیان ایران به گوش می‌رسد. ۴۰ درصد از برنامه‌نویسان کشور قصد مهاجرت دارند. این آمار فاجعه‌بار از همان «دانش کاربردی» است که باید موتور رشد اقتصادی باشد.

در چنین شرایطی، یافته‌های برندگان جایزه نوبل اقتصاد در سال ۲۵-۲۰، بیش از یک اختراع آکادمیک، به مثابه یک گزارش تشخیصی مفید برای اقتصادهایی مانند ایران است. جوئل موکیر (Joel Mokyr)، فیلیپ آگیون (Philippe Aghion) و پیتر هاویت (Peter Howitt)، سه معماری هستند که نقشه راه رشد پایدار را ترسیم کرده‌اند. پیام آنها شفاف است: رفاه پایدار، حاصل منابع طبیعی نیست، بلکه محصول یک فرآیند پویای خلق دانش، نوآوری بی‌وقفه و جایگزینی بی‌رحمانه. اما ضروری «کهنه باتو» است.

«فرهنگ رشد» از نگاه مورخ برجسته اقتصادی

جوئل موکیر، مورخ برجسته اقتصادی، استدلال می‌کند که رشد اقتصادی پایدار در تاریخ بشر یک استثنا است، نه یک قاعده تکراری. این پدیده نیازمند پیش‌شرط‌های فرهنگی و نهادی خاصی است. محور اصلی نظریه او مفهوم «دانش کاربردی» است که به دو دسته تقسیم می‌شود: دانش گزاره‌ای (علم) و دانش تجویزی (فناوری) به گفته موکیر، موتور واقعی رشد، ایجاد یک حلقه بازخورد مثبت میان این دو نوع دانش است: درک علمی عمیق‌تر، بهبود تکنیک‌ها را ممکن می‌سازد و تکنیک‌های جدید، چالش‌هایی را پیش روی علم قرار می‌دهد. این حلقه بازخورد در دوران «روشنگری صنعتی» در اروپای قرن هجدهم شکل گرفت؛ یک جامعه فراعلمی از نخبگان که «بازار ایده‌ها» را بنا نهادند. درس بزرگ موکیر این است که رشد اقتصادی پایدار، محصول نهادهایی است که از تفکر آزاد، رقابت فکری و جریان دانش محافظت می‌کنند.

«تخریب خلاق» از نگاه آگیون و هاویت

وقتی موکیر پیش‌شرط‌های رشد را توضیح می‌دهد، آگیون و هاویت فرآیند آن را مدل‌سازی می‌کنند. آنها مفهوم «توفان دائمی تخریب خلاق» شومپیتر را به یک مدل ریاضی دقیق برای رشد درون‌زا تبدیل کردند. منطق اصلی مدل آنها این است که کارآفرینان با امید به کسب رانت انحصاری موقت، در تحقیق و توسعه سرمایه‌گذاری می‌کنند. یک نوآوری موفق، محصول یا فرآیندی بهتر را به بازار عرضه می‌کند که فناوری قدیمی را منسوخ می‌سازد. این چرخه دائمی جایگزینی کهنه با نو، یعنی «ایجاد» یک فناوری جدید و «تخریب» فناوری قبلی، بهره‌وری کل اقتصاد را افزایش داده و منجر به رشد اقتصادی بلندمدت می‌شود. این مدل همچنین نشان می‌دهد که سطح بهینه‌ای از رقابت برای تشویق به نوآوری ضروری است؛ رقابت بسیار کم، انگیزه را از بین می‌برد و رقابت بسیار شدید نیز با از بین بردن رانت انحصاری موقت، انگیزه اولیه برای سرمایه‌گذاری را زمین‌گیر می‌کند.

خلأ نهادی در ایران

با به کارگیری چارچوب موکیر، بیماری اقتصاد ایران روشن می‌شود: ایران از ذخایر بالقوه «دانش کاربردی» (سرمایه انسانی) سرشار است، اما فاقد چارچوب نهادی لازم برای تبدیل این پتانسیل به رشد پایدار است. داده‌های تشاخص جهانی نوآوری در سال ۲۴-۲۰ که ایران در آن رتبه ۶۴ را کسب کرده، این تشخیص را تایید می‌کنند. اما داده تکان‌دهنده‌تر، در عمق این تشاخص نهفته است. ضعیف‌ترین ستون مملکت ایران، ستون «نهادها» است که در آن، ایران در میان ۱۳۳ کشور جهان، رتبه ۱۳۳ را به خود اختصاص داده است. این آمار، سرنخ اصلی معمای توسعه‌نیافتگی ایران است. زیرتشاخص‌هایی مانند «ثبات عملیاتی برای کسب‌وکارها» (رتبه ۱۲۸) و «ثبات سیاست‌ها برای کسب‌وکار» (رتبه ۱۲۵) این واقعیت تلخ را آشکار می‌سازند. این محیط نهادی، به جای پاداش دادن به نوآوری‌های عمیق و بلندمدت، به فعالیت‌هایی پاداش می‌دهد که می‌توانند در یک محیط پیچیده و بی‌ثبات، از طریق بهره‌برداری از رانت‌های قانونی، به سودهای کوتاه‌مدت دست یابند.

توفان سرکوب تخریب خلاق

با استفاده از مدل آگیون و هاویت، می‌توان دید که چگونه سیاست‌ها و ساختارهای خاص در اقتصاد ایران، مانع از شکل‌گیری چرخه ضروری تخریب خلاق می‌شوند. صنعت خودرو نمونه کلاسیک یک انحصار ناکارآمد و تثبیت‌شده است که به طور فعال در برابر تخریب مقاومت می‌کند. از یک‌سو، مرگ سالانه ۲۰هزار نفر در تصادفات جاده‌ای و زیان انباشته ۲ هزارمیلیارد ریالی خودروسازان بزرگ و از سوی دیگر، سود ۱۰ هزار دلاری از فروش هر خودروی خارجی خود گویای ماجرا است. این صنعت که نهادهای قدرتمند دولتی و شبه‌دولتی در آن نفوذ عمیقی دارند با تعرفه‌های حمایتی، به تقویت این چرخه معیوب دامن می‌زنند و آن را به تمام کامل ضدیت با تخریب خلاق بدل می‌سازند. بخش بانکی نیز همچنان تحت سلطه بوده و تسهیل‌گر این «انحصار» است. بدیهی است که نمی‌توان از این ساختار انتظار تخریب خلاق داشت. وقتی دولت با حمایت از شرکت‌های ناکارآمد، فرآیند «تخریب» را مسدود می‌کند، انگیزه اصلی برای «ایجاد» نیز از بین می‌رود. کارآفرینان باستعداد با این واقعیت روبه‌رو می‌شوند که در این سیستم، پاداشی برای نوآوری واقعی وجود ندارد. در نتیجه، پدیده فرار مغزها نتیجه مستقیم و اجتناب‌ناپذیر سیستمی است که پیوند میان «ایجاد» و «تخریب» را قطع کرده است.

نقشه بهبود برای توفان خلاق

برای دولت، دولت باید نقش خود را از یک کنترل‌گر اقتصاد، به یک تسهیل‌گر که شرایط را برای رشد از گلیک فراهم می‌کند، تغییر دهد. این امر مستلزم تمرکز بر اصلاحات نهادی عمیق برای ایجاد یک «فرهنگ رشد» است. اقدامات عملی شامل ساده‌سازی جدی فرآیندهای کسب‌وکار، تضمین اجرای قراردادها، حفاظت از مالکیت فکری و تضمین جریان آزاد اطلاعات است. همزمان، دولت باید با حذف تدریجی یارانه‌ها و تعرفه‌های حمایتی برای صنایع ناکارآمد و استفاده تهاجمی از قوانین ضدانحصار، فرآیند تخریب خلاق را تسهیل کند. برای زیست‌بوم، بخش خصوصی، به ویژه اکوسیستم دانش‌بنیان، با چالش‌های عظیمی مانند فرار سرمایه و کمبود سرمایه‌گذاری مواجه است. با این حال، آنها می‌توانند تغییر بیشتر را در این تحول ایفا کنند. این امر نیازمند تغییر جهت از مدل‌های «کپی‌برداری» به سمت نوآوری‌های «فناوری عمیق» است که می‌توانند ناکارآمدترین بخش‌های اقتصاد ایران را متحول کنند. سرمایه‌گذاران خطرپذیر (VCs) نیز باید استراتژی خود را از کسب‌وکارهای کم‌ریسک به سمت استارت‌آپ‌های پرریسک با پتانسیل تخریب خلاق واقعی تغییر دهند.

این سکه دو رو دارد!

کره‌جنوبی یک الگوی موفق، اما بد فهمیده‌شده است. موفقیت اولیه کره مدیون یک دولت قدرتمند بود که صنعتی‌سازی صادرات‌محور را حمایت کرد و سرمایه‌گذاری عظیمی در تحقیق و توسعه (که به ۴.۹۳ درصد از تولید ناخالص داخلی رسید) و توسعه سرمایه انسانی انجام داد. اما امروز، همان مدل دولت‌محور و متمرکز بر شرکت‌های غول‌پیکر با ایجاد انحصارهایی که مانع ورود بازیگران جدید می‌شوند، خود به مانعی برای نوآوری تبدیل شده است. درس این تجربه برای ایران دوگانه است: از تمرکز اولیه کره بر ساخت سرمایه انسانی و تحقیق و توسعه بیاموزید، اما از خلق شرکت‌های قدرتمندی که در آینده در برابر تخریب خلاق مقاومت خواهند کرد، بپرهیزید.

برای ساختن، ابتدا باید اجازه تخریب بدهیم!

در پایان، بازمی‌گردیم به تصویر ابتدایی: اقتصادی که توانایی بهره‌برداری و پرورش استعدادهایش را ندارد. انتخابی که ایران با آن روبه‌روست، انتخاب میان ثبات ظاهری یا بازار مشوش نیست، بلکه انتخاب میان تعمیق رکود اقتصادی یا فرآیند پویا و دردناک، اما در نهایت حیات‌بخش نوسازی است. پیام جایزه نوبل در استکهلم واضح است. آینده اقتصاد ایران نه با صنایع جدیدی که دولت می‌تواند «بسازد»، بلکه با صنایع قدیمی که شجاعت «اجازه دادن به بازار برای تخریب آنها» را داشته باشند، رقم خواهد خورد.

حسام‌الدین جلادتی
پژوهشگر کارآفرین

برش

ریه‌هایتان را با این خوردنی‌ها تمیز کنید!

میوه‌ها و سبزیجات، به‌ویژه آن‌هایی که سرشار از ویتامین C و ویتامین A هستند، می‌توانند واقعا به تقویت عملکرد صحیح ریه‌های بخصوص در آلودگی هوا به ما کمک کنند.

به گزارش پیام آشنا به نقل از اطلاعات، ما می‌دانیم که رژیم غذایی سرشار از میوه عملکرد ریه را تقویت می‌کند، اما مشاهده این موضوع در این مقاله که چنین رژیمی می‌تواند آثار آلودگی هوا بر ریه‌های ما را نیز خنثی کند، گامی جالب و رویه‌جلو است.

میوه‌ها و سبزیجات، به‌ویژه آن‌هایی که سرشار از ویتامین C و ویتامین A هستند، می‌توانند واقعا به تقویت عملکرد صحیح ریه‌های بخصوص در آلودگی هوا به ما کمک کنند. اگرچه خوردن میوه بیشتر جایگزینی برای مصرف دارو طبق نسخه نیست، به نظر می‌رسد بهره‌مندی از میوه به‌عنوان بخشی از یک رژیم غذایی متعادل، بتواند زمانی که ریه‌های ما با فشارهای بیرونی مانند آلودگی هوا روبه‌رو می‌شوند، به آن‌ها کمک کند.

پژوهشگران دانشگاه استرلینگ برای بررسی ارتباط میان یک رژیم غذایی سالم و عملکرد بهتر ریه، داده‌های بانک زیستی بریتانیا مربوط به ۲۰۷ هزار و ۴۲۱ نفر را بررسی کردند.

پژوهشگران رژیم‌های غذایی آن‌ها، از جمله میزان مصرف میوه، سبزیجات و غلات کامل را با عملکرد ریه یا «فشی‌وی۱» (FEV1)، یعنی حجم هوایی که در یک ثانیه بازدم می‌شود، مقایسه کردند.

آلودگی هوا به‌صورت ذرات معلق ریز (پی‌ام۲.۵) اندازه‌گیری شد. یعنی غلظت ذرات بسیار کوچکی که از متابعی مانند خودروها و کارخانه‌ها در هوا منتشر می‌شوند.

یافته‌های این تیم پژوهشی نشان می‌دهد که به ازای هر پنج میکروگرم در مترمکعب افزایش در میزان قرار گرفتن در معرض «پی‌ام۲.۵»، حجم بازدم در یک ثانیه (افشی‌وی۱) در افرادی که میوه زیادی نمی‌خوردند، به میزان ۷۸.۱ میلی‌لیتر کاهش یافته است.

در مقایسه، در زنانی که مقدار زیادی میوه مصرف می‌کردند، «فشی‌وی۱» تنها به میزان ۵۷.۵ میلی‌لیتر کاهش یافته بود.

این مقاله تایید می‌کند که یک رژیم غذایی سالم، صرف‌نظر از میزان قرار گرفتن در معرض آلودگی هوا، با عملکرد بهتر ریه در مردان و زنان ارتباط دارد و اینکه کاهش عملکرد ریه در اثر آلودگی هوا در زنانی که روزانه چهار وعده یا بیشتر میوه مصرف می‌کردند، در مقایسه با زنانی که میوه کمتری می‌خوردند، کمتر است. این موضوع ممکن است تا حدی با ترکیبات آنتی‌اکسیدان و ضدالتهاب که به‌طور طبیعی در میوه وجود دارند، توضیح داده شود. این ترکیبات می‌توانند به کاهش استرس اکسیداتیو و التهاب ناشی از ذرات ریز کمک کنند.

محققان می‌گویند: مزایای بالقوه رژیم غذایی سالم برای سلامت دستگاه تنفسی، به‌ویژه رژیمی که سرشار از میوه تازه است مهم است. آنها همچنین هشدار دادند که دسترسی به رژیم غذایی سالم در میان جمعیت به‌طور برابر وجود ندارد و بنابراین حتی اگر در این مقاله اثر وضعیت اجتماعی اقتصادی در تحلیل‌ها در نظر گرفته شده باشد، نمی‌توان نقش آن را به‌عنوان یک عامل تأثیرگذار کاملاً متنفی دانست. آنها معتقدند که ترویج یک رژیم غذایی سالم و سرشار از گیاهان در میان جمعیت باید از مقطع دبستان آغاز شود.

اشاره

اینها قدیمی‌ترین شهرهای روی زمین هستند

پیش از آن که خط اختراع شود و تمدن‌ها شکل بگیرند، شهرهایی روی زمین وجود داشتند که هرگز خالی از سکنه نشدند. در این مطلب با پنج مورد از قدیمی‌ترین شهرهای روی زمین آشنا می‌شویم که هنوز هم زندگی در آن‌ها جریان دارد.

به گزارش پیام آشنا به نقل از گجت نیوز، در طول تاریخ، شهرهایی وجود دارد که قدمت آن‌ها به دوران پیش از نوشتن تاریخ و حتی پیش از پیدایش انسان روی زمین، بازمی‌گردد. با این حال، پیش از پیدایش ادیان و خط، تمدن‌های باستانی در نقاط مختلف جهان موفق شدند شهرهای عظیمی بنا کنند. شهرهایی که برخی از آن‌ها هنوز هم پس از گذشت هزاران سال، محل زندگی مردم هستند. منظور از قدیمی‌ترین شهرهای جهان، شهرهایی است که در طول تاریخ محلی برای سکونت افراد بوده است. البته منابع مختلف، تاریخ متفاوتی برای آغاز زندگی در این شهرها اعلام می‌کنند.

اریحا؛ شهری که دیوارهایش در تاریخ ثبت شد

بسیاری معتقدند اریحا (Jericho) در فلسطین امروزی، قدیمی‌ترین شهر روی زمین است. بر اساس یافته‌های باستان‌شناسان، نشانه‌های سکونت انسان‌ها در این منطقه حدود ۹۰۰۰ سال قبل از میلاد است. دیوارهای این شهر نیز حدود ۶۸۰۰ سال پیش از میلاد ساخته شده‌اند. به همین دلیل اریحا را نخستین شهر دارای دیوار در جهان می‌نامند. اریحا بیش از ۱۱ هزار سال قدمت سکونت مداوم دارد. باستان‌شناسان تاکنون بیش از ۲۰ لایه از آثار تمدن‌های مختلف را در آن پیدا کرده‌اند. این شهر که در کتاب مقدس نیز از آن یاد می‌شود، در شرق رود اردن و در نزدیکی دریا سیاه قرار دارد.

دمشق؛ شهر یاس‌ها و شاید قدیمی‌ترین شهر و پایتخت روی زمین

برخی پژوهشگران معتقدند دمشق (Damascus)، پایتخت امروزی سوریه، از اریحا نیز قدیمی‌تر است. این شهر که به «شهر یاس‌ها» شهرت دارد، طبق تخمین‌ها بین ۱۰ هزار تا ۸ هزار سال قبل از میلاد شکل گرفته است. دمشق با کوچه‌های باریک و پرپیچ‌وخم، به عنوان دروازه‌های تاریخی و حیاط‌های زیبا شناخته می‌شود. این شهر توسط مردم سوریه با نام الشام نیز شناخته می‌شود و پس از حلب، دومین شهر بزرگ این کشور است.

بوبلوس؛ شهری که واژه «انجیل» از آن می‌آید

بوبلوس (Byblos) یکی دیگر از شهرهای بسیار کهن جهان است که در لبنان امروزی قرار دارد. بر اساس شواهد تاریخی موجود، این شهر از حدود ۵۰۰۰ سال پیش از میلاد محل سکونت انسان‌ها است و برخی منابع، آن را سومین شهر از قدیمی‌ترین شهر روی زمین می‌دانند. به گفته تاریخ‌نگاران، این شهر توسط کرونوس (یکی از خدایان اسطوره‌ای) ساخته شده است و نخستین شهر قتیقی است. جالب است بدانید نام یونانی بوبلوس ریشه واژه انگلیسی Bible (انجیل) می‌باشد. دلیل نام‌گذاری این شهر نیز این است که یونانی‌ها از این شهر مقادیر زیادی پاپیروس وارد می‌کردند.

حلب؛ شهری که تاریخ آن تحت تاثیر جنگ شد

در شمال سوریه، حلب (Aleppo) یکی دیگر از قدیمی‌ترین شهر های روی زمین است. بر اساس بررسی‌های موجود، سکونت در این شهر از حدود ۴۳۰۰ سال پیش از میلاد آغاز شده و امروزه با بیش از ۴ میلیون نفر جمعیت، به عنوان پرجمعیت‌ترین شهر سوریه است. حلب در دوران‌های مختلف در اختیار تمدن‌های بزرگی مثل آشوری‌ها، یونانی‌ها، ایرانی‌ها، رومی‌ها و اعراب بوده است. بعد از آن تیز، جنگجویان صلیبی، مغول‌ها و عثمانی‌ها نیز آن را تصرف کردند. متاسفانه در چندین سال اخیر، جنگ داخلی سوریه باعث ویرانی بخش بزرگی از تاریخ و آثار این شهر شده است.

صیدا؛ نگین فنیقی‌ها در سواحل مدیترانه

در جنوب لبنان امروزی، حدود ۴۰ کیلومتری شهر بیروت، شهر باستانی صیدا (Sidon) قرار دارد. این شهر یکی از مهم‌ترین شهرهای تمدن قتیقی است. کاوش‌های باستانی نشان می‌دهد که انسان‌ها از حدود ۴۰۰۰ سال پیش از میلاد، در این منطقه سکونت داشتند. پیش از آن که این شهر به‌دست آشوری‌ها فتح شود، پایتخت امپراتوری عیلام بود و بعدها نیز کوروش آن را تحت فرمان خود درآورد. امروزه صیدا شهری ساحلی با حدود ۶۵ هزار نفر جمعیت است. خوشبختانه هنوز هم نشانه‌هایی از شکوه تمدن‌های باستانی در کوچه‌های آن مشاهده می‌شود.